

ความกตัญญู ปัญญาดี มีเมตตาธรรม : จิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Gratitude, Wisdom, Goodness, Mercy ; Consciousness for Conservation of Natural Resources and Environment

ดร.ยงสยาม สนามพล

Dr.Yongsiam Sanampol

อาจารย์ประจำสถาบันพลังจิตตานุภาพ

ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและคัมภีร์พระไตรปิฎกระบุไว้ชัดเจนว่า ตลอดพระชนม์ชีพของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงดำเนินพระชนม์ชีพสัมพันธ์กับป่ามาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยเป็นพระโพธิสัตว์คือ พระเวสสันดร พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญบารมีธรรมในป่าลึกน้อยใหญ่ เหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาล้วนแต่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับป่าโดยตลอด นับตั้งแต่การประสูติ กล่าวคือ พระนางมหายาเทวี พระมารดาประสูติ เจ้าชายสิทธัตถะ ณ ใต้ต้นไม้สาละแห่งลุมพินีวัน การตรัสรู้ พระพุทธองค์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ใต้ต้นโพธิ์ (อัสสัตถพฤกษ์) ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา การแสดงปฐมเทศนา พระองค์ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน วัดป่าแห่งแรกในพระพุทธศาสนา คือ วัดเวฬุวนาราม หรืออารามป่าไผ่ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ สร้างถวาย และการประชุมสังคายนา ประกาศหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา (จาตุรงคสันนิบาต) เมื่อวันเพ็ญเดือนมาฆะนั้น พระพุทธองค์ ได้ทรงแสดงหลักการสำคัญหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา (โอวาทปาติโมกข์) ณ วัดเวฬุวัน นอกจากนี้ตลอดระยะเวลาแห่งการเผยแผ่พระศาสนาจนถึงวาระปรินิพพานนั้น พระองค์ทรงจาริกไปตามป่าและทรงแสดงธรรมได้ร่มไม้หลายแห่ง ดังปรากฏอยู่

ในคัมภีร์พระสูตรและพระวินัยทั่วไป และแม้การเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์ก็ทรงเลือกปรินิพพาน ณ ใต้ร่มไม้สาละคู่หนึ่ง แห่งวนอุทยานป่าสาละวันหรือสาละโนทยาน เมืองกุสินารา นี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้ากับป่าอุบัติขึ้นและมีความเป็นอยู่ผูกพันกันมาโดยตลอด ป่าได้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีและเกื้อกูลต่อการบำเพ็ญเพียรขัดเกลากิเลสเพื่อการบรรลุคุณธรรมชั้นสูง เป็นแหล่งกำเนิดผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนฤาษีและมุนีทั้งหลาย และเป็นดินแดนสงบ สดงามเหมาะสมในการแสวงหาโมกขธรรมและการเผยแผ่สัจธรรมของพุทธบริษัทมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังนั้น การที่ผู้คนจะเข้าไปอาศัยป่าทำกิจกรรมต่างๆ ในป่า ต้องช่วยกันดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่า ต้นน้ำลำธาร เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากป่าไปนานๆ มีหลายท่านหลายหน่วยงานได้รับประโยชน์จากป่าแล้วยังไม่รู้จักให้ความรักความห่วงหาพันทรัพยากรอันมีค่านี้ ไม่รู้จักบำรุงรักษาปลูกต้นไม้เพิ่มเติม ดูแลรักษาดินน้ำลำธารเพื่อให้หน้าไหลซึมซับตลอดทั้งปี เพื่อให้มีน้ำใช้ถึงฤดูฝนใหม่จะมาถึง ในพระพุทธศาสนา ได้บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก กับการเปรียบเทียบการได้ใช้ประโยชน์จากต้นไม้ แล้วไม่รู้จักรักษาตอบแทนคุณ โดยการให้ความเอาใจใส่ ดูแลรักษา แล้วยังทำร้ายตัดฟันอย่างไร้ความปราณี ดังในพระไตรปิฎก เล่มที่

26 อังกรเปตวัตถุ ได้บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลอาศัยนั่งนอนที่ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่ควรหักรานกิ่งของต้นไม้ขึ้นเพราะการประทุษร้ายมิตร เป็นความเลวทราม” ก็บุรุษพึงพักอยู่ในเรือนของบุคคลใดตลอดราตรีหนึ่งหรือพึงได้ข้าวน้ำ ในที่ใด ไม่ควรคิดชั่วต่อบุคคลนั้นแม้ด้วยใจความเป็นผู้กตัญญู สัปบุรุษสรรเสริญ บุคคลพึงพักอาศัยในเรือนของบุคคลใดแม้เพียงคืนหนึ่ง พึงได้รับบำรุงด้วยข้าวและน้ำ ก็ไม่พึงคิดชั่วต่อบุคคลนั้นแม้ด้วยใจ บุคคลผู้มีมืออันไม่เปื้อนเปื้อน ย่อมแผดเผาบุคคลผู้ประทุษร้ายมิตร ผู้ใดทำความดีไว้ก่อน ภายหลังเปื้อนเปื้อนด้วยความชั่ว ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นคนอกตัญญู ย่อมไม่พบเห็นความเจริญทั้งหลาย การหักรานกิ่งไม้โดยน้ำมือของมนุษย์นั้นหากกระทำไปโดยการศึกะนองมือ ก็ถือว่าไม่ได้มีความคิดหน้าคิดหลังว่าอะไรจะเกิดขึ้น ความเสียหายเจ็บปวดจะเกิดขึ้นต่อไปในภายหน้าอย่างไร คนๆ นั้นไม่ได้คิดจะรับผิดชอบเลยแม้แต่น้อย แต่ถ้าหากบุคคลนั้นๆ มีเจตนาที่จะหักรานโดยการแสวงหาประโยชน์ โดยการเข้าทำร้ายทำอันตรายเพื่อให้ประโยชน์นั้นตกเป็นของตนเองแล้วย่อมถือว่าเขามีเจตนาที่จะหาประโยชน์จากการทำลายซึ่งชีวิตของบุคคลอื่นโดยเจตนาร้ายเพื่อหวังผลโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ยิ่งโดยนัยความหมายของคำกล่าวข้างต้นนั้นมองว่า ยิ่งเขาได้อาศัยร่มเงาของต้นไม้ขึ้นเป็นที่พักพิงอาศัยในร่มเงาแล้ว ไม่สมควรอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีจิตใจประเสริฐอย่างมนุษย์จะกระทำ เพราะถือว่าได้เคยพึ่งพาอาศัยร่มเงาของต้นไม้ต้นนั้นๆ เพื่อผ่อนคลายหายเหนื่อยแล้วยังจะคิดทำลายสถานที่ที่เคยให้ความชุ่มชื้นร่มเย็นอีก หรือ ท่านได้กล่าวไว้เสมือนว่า เปรียบได้กับผู้เคยอาศัยพักนอนกับเหย้าเรือนบ้านเพื่อนญาติมิตรสหาย แม้ได้พักผ่อนหย่อนกายเพียงแคคืนหนึ่ง ก็สมควรที่จะคิดเกรงนุเคราะห์เขาด้วยวิธีการ

ทั้งปวง เพราะเพียงคำคินันได้ปกป้องรักษาชีวิตให้รอดพ้นภัยอันตราย ก็ถือว่าเป็นคุณค่าเอนกอนันต์มากมายมหาศาลแล้ว หากไม่มีที่คุ้มครองในคำคินันแล้วไม่ทราบว่าจะเหลือเราเป็นชีวิตรอดออกมาได้ถึงเข้านี้หรือไม่ นี่ถือเป็นบุญเป็นกุศลเป็นมหากุศลที่รอดพ้นภัยออกมาได้ ที่จะดำเนินชีวิตที่ดีๆ ต่อไป ถ้าเราคิดนุเคราะห์เขาก็เปรียบเสมือนเราเป็นบุคคลที่เลวทราม หากที่เปรียบไม่ได้เลยประหนึ่งบุคคลที่ทำความชั่วร้ายญาติมิตรคิดอกตัญญูไม่รู้บุญคุณของผู้ให้การอุ้มชูดูแล ไม่มีจิตสำนึกรับผิดชอบแทนแม้มีดีทราวย้ำยังคิดทำร้ายทำลายเขาเยี่ยงผู้มีใจอำมหิตต่ำทรามกว่าเดรัจฉานเสียอีก ท่านจึงได้กล่าวไว้ว่า บุคคลอาศัยนั่งนอนที่ร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่ควรหักรานกิ่งของต้นไม้ขึ้นเพราะการประทุษร้ายมิตร เป็นความเลวทราม

ตรงกันข้ามทั้งดงามกว่านี้ ผู้ที่มีศีลสัตย์ควรจะมีมอบคุณค่าความรักความเมตตาด้วยความกตัญญูรู้คุณ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ใบหญ้าป่าเขาลำเนาไพร ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนเพื่อนผู้ให้ที่พักอาศัย ไม่ว่าจะเป็นโคควายผู้ให้เนื้อเขาหนังและแรงงานที่เป็นประโยชน์ต่างๆ เหล่านี้ย่อมมีคุณค่าควรต่อการตอบแทนบุญคุณทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า ช้างม้า วัว ควาย และมนุษย์ ถ้าสิ่งเหล่านั้นให้คุณค่าและประโยชน์เราแล้วก็ควรจะหาวิธีตอบแทนบุญคุณให้ได้ไม่ช้าก็เร็ว นี่คือนิสัยที่มนุษย์เราผู้มีจิตใจประเสริฐกว่าควรกระทำ

ความรักความเมตตาด้วยวิธีการให้ความกตัญญูรู้คุณต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นนั้นเป็นการขอบคุณที่ล้ำค่า เป็นการขอบคุณที่ควรค่าที่จะกระทำ เพราะแค่อากาศที่เราหายใจเข้าไปอย่างเดียวนั้น ก็ถือว่าธรรมชาติให้ความเป็นชีวิตมนุษย์ที่มากมายมหาศาลแล้ว แต่ยังมีสิ่งอื่นๆ อีก เช่น น้ำ สัตว์ ป่าไม้ หิน ดิน แร่ธาตุ ล้วนมีคุณค่า

อนันต์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์อีกมากมาย เราควรให้ความเมตตา รักใคร่ด้วยใจทะนุถนอมโดยช่วยกันดูแลรักษา เราจะเอาประโยชน์จากเขาฝ่ายเดียว นั่นถือว่าเราเห็นแก่ตัวจนเกินไป เราควรเอาใจใส่ปลูกเติมเสริมสร้าง โดยการชุดบ่อก่อศาลาเพื่อกองกาศจะได้มาพักพอาอาศัยไม้ดอกไม้ผลต้นกิ่งใบในการยังชีพ ดังในพระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถาคค (สัง.ส. 15 / 145 / 44) ว่า

อารามโรปา วโนโรปา เย ชนา เสดตุการกา
ปบุญจ อุทปานญจ เย ททนต์ อุกุสสย
เตสํ ทิวา จ รตโต จ สทา ปุญญํ ปวฑฺฒติ
ธมมฏฐา สีสสมปนนา เตชมา สคคคามินา

ชนเหล่าใดสร้างอาราม ปลูกสวนไม้ดอกไม้ผล ปลูกหญ้าไม้ให้ร่มเงา สร้างสะพาน และ ชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน และบ่อน้ำ ทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญ ในกาลทุกเมื่อทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์

แสดงให้เห็นความรักความเมตตา ความห่วงใยในสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเราว่า หากใช้ประโยชน์จากเขาแล้วไม่ชดใช้ให้ความกตัญญูรู้คุณโดยการปลูกสร้างทดแทน ก็จะทำให้เกิดความสูญเปล่า เกิดความล่าช้ากว่าต้นไม้สายน้ำจะเจริญงอกงามขึ้นมาเองตามธรรมชาติ จะไม่ทันการต่อการพักพิงอาศัยใช้ประโยชน์ของคนและสัตว์ มีความจำเป็นต้องซ่อมสร้างเพื่อใช้งานให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างคนและทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้สายน้ำ สัตว์ป่า เป็นการสร้างสรรค์ให้รวดเร็วเพื่อทันต่อการใช้ประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลอยู่ร่วมกันฉันมิตร ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมให้สวยงามกลมกลืนราบรื่นในผลประโยชน์ นี่คือการพิจารณาของถ้อยคำในพระไตรปิฎก ซึ่งต้องการให้ผู้ได้ประโยชน์จากธรรมชาติคึดสำนึกตอบแทนบุญ

คุณธรรมชาติ เพื่อชดเชยในสิ่งที่สูญเสียไป ให้หวนกลับคืนมาเป็นธรรมชาติที่งดงามเหมือนเดิมหรืออุดมสมบูรณ์กว่าเดิม จนเกิดสาระประโยชน์ต่อสรรพสัตว์บนโลกนี้สืบไป

ซึ่งนอกจากเกิดประโยชน์เกื้อกูลระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์แล้ว ยังเป็นหนทางไปสู่สวรรค์ คำว่าสวรรค์ในตรงนี้ตามคำในพระไตรปิฎกก็คือ อรรถกถาจารย์ท่านอธิบายเพิ่มเติมความว่า พระพุทธองค์ทรงตอบปัญหาโดยยกผลของวัตถุนานก่อนแสดงผลของการปฏิบัติของคนที่ทำบุญดังต่อไปนี้คือ

การปลูกสวนดอกไม้และสวนผลไม้ ที่คนชมคนใช้แล้วชื่นใจทำการล้อมเขตแดนในป่าธรรมชาติแล้ว ทำเจดีย์ ปลูกต้นไม้ทำที่จงกรม ทำมณฑปกุฏิ ที่หลีกเร้น และที่พัก ในเวลากลางวันและกลางคืน หรือปลูกต้นไม้อาศัยร่มเงาทำสะพาน ปรับถนนให้คนเดินสะดวก อำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทางสร้างโรงน้ำดื่มถาวร ชุด บ่อน้ำอาบ น้ำใช้ สาธารณะประโยชน์ สร้างบ้านที่พักอาศัย เวลาใดไม่ตรึกถึงอกุศลวิตกจิตไม่เศร้าหมอง หรือ ไม่นอนหลับ บุญย่อมเจริญ คือได้บุญ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้หมายถึงว่า “ก็ในกาลใด ย่อมระลึกถึง ในกาลนั้น ย่อมได้บุญเรื่อยๆ ท้ายสุดต้องเป็นผู้มีศีลธรรมด้วย จึงจะเป็นผู้ได้ไปสวรรค์แน่นอน

ส่วนผู้ที่บำเพ็ญเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนป่าไม้ เพื่อจะได้ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น ได้สร้างความงดงามและประโยชน์เกื้อกูล โดยการปลูกป่า สร้างสะพาน บ่อน้ำ เพื่อเป็นสถานที่สงบต่อการบำเพ็ญเพียร พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถาคค (สัง. ส. 15 / 145 / 44) ดังความว่า

- 1) อารามโรปา การปลูกป่า ไม้ดอกไม้ผล เป็นอารามที่รื่นรมย์
- 2) วโนโรปา การปลูกป่าน้อยใหญ่ ประกอบ

ด้วยการล้อมเขตในป่าธรรมชาติ ทำเจดีย์ ปลุก
ตันโพธิ์ ทำที่เดินจงกรม ทำมณฑป ทำกุฏิที่หลีก
เร้น และที่พัก ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน

- 3) เสด็จการภา การสร้างสะพาน
- 4) ปบิญ การสร้างแหล่งน้ำ สระน้ำ
- 5) อุทปหานัญญ การจัดหาบน้ำดื่ม
- 6) อุปัสสยง การสร้างให้ที่พักอาศัย

นั่นเป็นความดีที่มนุษย์จะมีโอกาสใช้ความดี
เพื่อปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่รอด
ปลอดภัยได้ โดยเห็นคุณค่าและสร้างคุณค่านั้นๆ
ขึ้นมา นอกจากได้ประโยชน์เกื้อกูลแล้วยังได้บุญ
ได้กุศล ได้ความสุขทางใจได้ไปสวรรค์ทั้งในชาตินี้
ที่เป็นรูปธรรม และหากชาติหน้ามีจริงก็ถือได้ว่ามี
ประโยชน์สองเท่าทวีคูณ ส่วนการปกป้องคุ้มครอง
ทรัพยากรธรรมชาติในมิติของความงามนั้นมีแสดง
ไว้ในพระไตรปิฎกจุฬกเถรคาถามีสุภาษิตชื่นชม
ธรรมชาติและการปฏิบัติธรรมอย่างสัมพันธ์กันว่า
นกยูงทั้งหลายมีหงอนงาม ปีกก็งาม มีสร้อยคอเขียว
งาม ปากก็งาม มีเสียงไพเราะ ส่งเสียงร่าร้องรื่นรมย์
ใจ อนึ่ง แผ่นดินใหญ่นี้มีหญ้าเขียวชอุ่ม ดูนาม มีน้ำ
เอิบอาบทั่วไป ท้องฟ้าก็งาม ท่านก็มีใจเบิกบานควร
แก่การงาน จงเพ่งผานที่พระโยคาวจร ผู้มีใจดีเจริญแล้ว
มีความบากบั่นในพระพุทธศาสนาเป็นอันดี จงบรรลุ
ธรรมอันสูงสุด อันเป็นธรรมชาวพุทธอง ละเอียด
เห็นได้ยากเป็นธรรมไม่จุติแปรผัน (ขุ. เถร. 26 /303
/ 256)

เมื่อเห็นคำกล่าวดังนี้แล้ว ก็นึกถึงอนาคตของป่า
เขาว่า หากมีผู้มีจิตใจเช่นนี้อาศัยอยู่ในป่า ทรัพยากร
ป่าไม้และสัตว์ป่าย่อมอยู่อย่างยั่งยืนสวยงามเป็นนิจ
นิรันดร์อย่างแน่นอน เพราะว่าคนจะอยู่กับป่าได้จะ
ต้องมองเห็นป่าเป็นเรือนอาศัย เป็นแหล่งสมุนไพร
ให้ช่วยดูแลสุขภาพ มองให้เป็นแหล่งอาหารเพื่อการ
เลี้ยงชีพของชุมชน และแม้กระทั่งมองว่าป่าไม้เป็น

แหล่งผลิตเครื่องนุ่งห่ม หรือแม้กระทั่งมองเห็นฝูง
วิหนกนกาสัตว์ป่านานาชนิดก็เป็นมิตร ที่ร่วมเกิดแก่
เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ถ้าเป็นเช่นนี้ก็มีความ
หวังได้ว่าความงามของป่าไม้และสัตว์ป่า จะเป็นภาพ
ของความงามจริง จะเป็นภาพของจริงที่เที่ยงแท้ จะ
เป็นภาพของความดีที่จะสื่อสารไปถึงคนทั้งโลกว่า นี่
คือสถานที่ที่ไม่ควรแตะต้องทำลาย แต่กลับจะเป็นที่
ควรค่าต่อการอนุรักษ์ดูแลและเก็บไว้เป็นสมบัติของ
ลูกหลานสืบไปตราบนานเท่านาน

ป่าไม้นอกจากเป็นแหล่งให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม
ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค แก้วมลมนุษย์แล้ว ยังเป็นที่
เหมาะสำหรับการบำเพ็ญเพียรสมณธรรม ดังจะเห็นได้
จากการที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จออกบำเพ็ญ
สมณธรรมในป่า เพราะป่าเป็นที่เงียบสงบ เพราะป่า
เป็นสังฆธรรม เพราะป่ามีความงามตามธรรมชาติ
ที่บริสุทธิ์ นอกจากนี้ป่ายังเป็นทั้งที่ประสูติ ตรัสรู้
แสดงธรรมเทศนา และ เสด็จดับขันธปรินิพพาน ดัง
จะเห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ทรงแสดงจริยธรรม
คุณธรรมของผู้อยู่ป่าเป็นคณะหรือชุมชน ขณะที่
พระพุทธเจ้าประทับ ณ เวฬุวนารามแสดงข้อปฏิบัติ
ที่เหมาะสมไว้ 17 ประการ คือ

- 1) ภิกษุผู้อยู่ป่าพึงเคารพเพื่อนสหพรหมจารี
- 2) พึงฉลาดในอาสนะ ไม่นั่งเบียดเสียดภิกษุผู้
แก่กว่า ไม่นั่งกินภิกษุผู้อ่อนกว่า
- 3) ไม่พึงเข้าบ้านเกินเวลา พึงกลับแต่ยงวัน
- 4) ไม่พึงเที่ยวไปในสกุลก่อนหรือหลังอาหาร
- 5) ไม่พึงฟุ้งซ่าน และขี้บ่น
- 6) ไม่พึงเป็นคนพูดมาก
- 7) พึงเป็นผู้ว่าง่ายและคมีมิตรที่ดี
- 8) พึงสำรวมในอินทริย์
- 9) พึงรู้ประมาณในการบริโภคอาหาร
- 10) พึงตื่นอยู่เสมอ
- 11) พึงลงมือทำความเพียร

12) พึงมีสติตั้งมั่น

13) พึงมีจิตตั้งมั่น

14) พึงมีปัญหา

15) พึงปรารณาความเพียรยิ่งในธรรมและวินัย ให้สามารถตอบชี้แจงได้เมื่อถูกถาม

16) พึงปรารณาความเพียรในวิโมกข์อันสงบ ระวัง อันมิใช่รูป ก้าวล่วงรูปให้สามารถตอบชี้แจงได้เมื่อถูกถาม

17) พึงปรารณาความเพียรในคุณธรรมพิเศษ (อุตตริมนุสสธรรม) ให้สามารถตอบชี้แจงได้เมื่อถูกถาม

ผู้อยู่ป่าหรือผู้ที่จะดูแลป่าไม่ได้ และผู้ที่จะดูแลสัตว์ป่าได้จะต้องมีจิตใจที่มีเมตตาธรรม ไม่มีจิตใจที่ยึดถืออาฆาตมาดร้าย เป็นผู้รักษาศีลอย่างเคร่งครัด นอกจากไม่เบียดเบียนหรือไม่ฆ่าแล้วในพระสูตรตนปิฎก ขุททกนิกาย ยังได้แผ่เตตาเอื้ออาทรต่อสรรพสัตว์ ในกรณีเมตตสูตร ขุททกปาฐะกล่าวถึงความเสมอภาคของชีวิตทั้งมวลไว้ชัดเจนว่า กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ ปรารณาจะตรัสรู้ดับอันสงบ แล้วอยู่ พึงบำเพ็ญไตรสิกขา พึงแผ่เมตตาริจิตในสัตว์ทั้งหลาย ว่า ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์มีชีวิตเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ เป็นผู้สะดุ้งหรือเป็นผู้มั่นคง ผอมหรือพี และสัตว์เหล่าใดมีกายยาวหรือใหญ่ ปานกลางหรือสั้น ที่เราเห็นแล้วหรือมิได้เห็น อยู่ในที่ไกลหรือที่ใกล้ ที่เกิดแล้วหรือแสงหาที่เกิด ขอสัตว์ทั้งหมดนั้นจงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์อื่นไม่พึงข่มขู่สัตว์อื่น ไม่พึงดูหมิ่นอะไรเขาในที่ไหนๆ ไม่พึงปรารณาทุกข์แก่กันและกันเพราะความกริ้วโกรธเพราะความเคียดแค้น มารดาถนอมบุตรคนเดียวผู้เกิดในตน แม้ด้วยการยอมสละชีวิตได้ ฉันทใด กุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์ พึงเจริญเมตตาในใจ ไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันทนั้น ก็กุลบุตรนั้น

พึงเจริญเมตตาในใจไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องขวาง ไม่คับแคบไม่มีเวร ไม่มีศัตรู กุลบุตรผู้เจริญเมตตาในใจนั้นยืนอยู่ก็ดี เดินอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี พึงเป็นผู้ปราศจากความง่วงเหงาเพียงใด ก็พึงตั้งสติไว้เพียงนั้น บัณฑิตทั้งหลายว่า วิหารธรรมนี้ว่า เป็นพรหมวิหารในธรรมวินัยของพระอริยเจ้านี้ กุลบุตรผู้เจริญเมตตาไม่เข้าไปอาศัยทฐิ เป็นผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัศนะ กำจัดความยินดีในกามทั้งหลายออกได้แล้ว ย่อมไม่ถึงความนอนในครรรค์อีกโดยแท้แลฯ (ขุ. ขุ. 25 / 10 / 11) นั้น ย่อมวางใจได้ว่าผู้ประพฤตินั้นย่อมอยู่ป่าได้ ย่อมดูแลป่าและสัตว์ป่าได้ ย่อมเกื้อกูลต่อการอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ เพราะเป็นผู้บำเพ็ญตนไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตาธรรมอันเป็นที่พึงได้แม้แต่สัตว์ที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า

นอกจากนี้การละเว้นจากการฆ่า และการให้ความเมตตาปราณียังทำให้คนอายุยืนอีกด้วย ยังมีอธิบายไว้ในมชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี อุปริปัญญา สกฏฐกถา (ม. อุปริ. 14 / 583 / 323) ว่าดูกรมาณพ ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้นอันเขาให้พร้อมพร้อมสมาทนไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลังจะเป็นคนมีอายุยืน ดูกรมาณพ ปฏิบัติเป็นไป เพื่อมีอายุยืนนี้ คือ ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญาวางศาสตราได้ มีความละอายถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่ฯ ซึ่งหมายถึงความมีเมตตาธรรมโดยการละเว้นจากการฆ่า นอกจากเป็นการไม่

ทำลายทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังทำให้คนอายุยืนอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน พระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย ปญจสุทธานิ อปฺปิปณฺณาสกฺกฺกถา (ม. อุปฺป. 14 / 582 / 323) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า คนชอบเบียดเบียนหรือฆ่าสัตว์ทำให้อายุสั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า ดูกรมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหารชีวิต ประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต เมื่อเขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลังจะเป็นคนมีอายุสั้น ดูกรมาณพปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีอายุสั้นนี้ คือ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหารชีวิต ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิตฯ ซึ่งคนประเภทนี้จะสมควรให้เข้าไปอยู่ในป่าเตตฺตชาต เพราะจะสร้างความเดือดร้อนไปทั้งป่าเป็นวงกว้างออกไป

ส่วนผู้ที่สมควรอยู่ป่าต้องเป็นผู้มีศีลจึงจะเกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกันได้ระหว่างมนุษย์ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ผู้มีศีลนอกจากจะไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติแล้วยังช่วยดูแลส่งเสริมความเจริญงอกงามของป่า โดยการปลูกเสริม ตกแต่งบริเวณรอบป่าให้น่าอยู่ รื่นรมย์น่าพักอาศัย มีแมกไม้ให้ร่มเงา มีพืชพรรณที่เป็นอาหารของนกกาและสัตว์ป่าอื่นๆ เพื่อยังชีพร่วมกันในป่าด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้อีกเหตุผลหนึ่งในการอยู่ป่าอยู่กับธรรมชาติ พระพุทธเจ้าขณะประทับ ณ วิหารเชตวัน ทรงแสดงเหตุผลในการอยู่ป่าของพระว่า จะต้องพิจารณาจากเงื่อนไขสำคัญ 4 ประการ คือ

1) ถ้าอยู่ป่าแล้ว สติไม่ตั้งมั่น จิตไม่เป็น

สมาธิ อาสวะไม่สิ้นไม่บรรลุลิขิตปลอดโปร่งจากโยคะและปัจจัย 4 หาได้ยาก ก็ควรหลีกเลี่ยงจากป่าชัฏนั้น ไม่ควรอยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน

2) ถ้าอยู่ป่าแล้ว สติไม่ตั้งมั่นเป็นต้น แต่ปัจจัย 4 หาได้ยากก็พิจารณาว่าตนมิได้บวชเพราะเหตุแห่งปัจจัย 4 แล้วควรหลีกเลี่ยงไปจากป่านั้นเสีย ไม่ควรอยู่

3) ถ้าอยู่ป่าแล้ว สติตั้งมั่น เป็นต้น แต่ปัจจัย 4 หาได้ยากก็ควรพิจารณาว่าตนมิได้บวชเพราะเหตุแห่งปัจจัย 4 ก็ควรอยู่ในป่านั้นไม่ควรหลีกเลี่ยง

4) ถ้าอยู่ป่าแล้ว สติตั้งมั่นเป็นต้น และปัจจัย 4 ก็หาได้ไม่ยาก ก็ควรอยู่ในป่านั้นตลอดชีวิต ไม่ควรหลีกเลี่ยงไป

จะเห็นได้ว่าผู้ทรงศีลที่รู้ว่าปัจจัย 4 ไม่ใช่สิ่งจำเป็นจนจะต้องทำลายเสาะแสวงหาจากป่า มีเพียงแค่อาศัยป่าเพื่อการปฏิบัติที่หวังผลในการบรรลุธรรมเท่านั้น ดังนั้น ผู้ทรงศีลที่มีเมตตาธรรม รู้จักสำนึกในความกตัญญูรู้คุณทุกผู้ทุกนามไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือชาวบ้าน ถ้าหากมีจิตใจบริสุทธิ์ว่าจะดำรงชีพในป่าอย่างไม่ทำลายเบียดเบียนแล้ว ย่อมอยู่กับป่าได้ด้วยสันติธรรมและเกื้อกูล

ด้วยจิตสำนึกที่ว่าผู้โหดร้ายที่มีมือเปื้อนเลือดไม่สมควรอยู่กับป่า ผู้จ้องจะทำลายหรือตัดฟันต้นไม้และคิดจะจ้องล่าสัตว์ ก็ไม่สมควรอาศัยอยู่ในป่า แม้กระทั่งอยู่ป่าแล้วใช้ให้ผู้อื่นไปบุกรุกทำลายทำร้ายสัตว์อื่น ๆ ในป่า ซึ่งพุทธเจ้าทรงเตือนว่า ดูกรโมฆบุรุษทั้งหลาย โฉน พวกเธอจึงได้ตัดเองบ้าง ให้คนอื่นตัดบ้าง ซึ่งต้นไม้อะไร? เพราะคนทั้งหลายสำคัญในต้นไม้มิใช่จะ การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส หรือเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่เสื่อมใส แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทว่า “เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะพราภูกตคาม” ในพระวินยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม 2 ข้อ 354 หน้า 346 (วิ. มหา. 2 / 354 / 346) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธ

องค์ทรงมองเห็นด้วยเมตตาทรรพว่า ต้นไม้ทุกต้นมีชีวิต ไม่ควรพรากชีวิตเขาจากต้น เพราะเล็งเห็นถึงความเจ็บปวดสูญเสีย แม้ชีวิตสัตว์ก็เช่นเดียวกันกับต้นไม้ ไม่ต้องการให้เกิดการพลัดพราก ที่เป็นการเจ็บปวดเช่นเดียวกับมนุษย์ ซึ่งห้ามไว้แม้กระทั่งใช้ให้คนอื่นทำแทนก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน

เนื่องจากพระพุทธรูปปรารถนาให้นักบวชผู้บำเพ็ญเพียรแสดงความเอื้ออาทรมากขึ้น ไม่รุกรานป่าด้วยความโหดเหี้ยมในปัจจัย ๔ เพื่อไม่ให้เกิดความโลภมากจนเบียดเบียน แต่ให้อยู่อาศัยในป่าอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ปรับเปลี่ยนธรรมชาติแต่เพียงน้อยให้พอหลบหลีกแดดฝน ดังนั้น ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม 4 ข้อ 87 หน้า 80 (วิมहा. 4 / 87 / 80) จึงได้บัญญัติว่า

1. บรรพชาอาศัยโภชนะคือคำข้าวอันหาได้ด้วยกำลังปลีแข้งเธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ ภัตถวาทยสงฆ์ ภัตเฉพาะสงฆ์ การนิมนต์ ภัตถวาทยตามสลาภภัตถวาทยในปักษ์ ภัตถวาทยในวันอุโบสถภัตถวาทยในวันปาฏิโมกข์.

2. บรรพชาอาศัยบังสุกุลจีวร เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าปาน ผ้าเจือกัน (เช่นผ้าด้ายแถมไหม)

3. บรรพชา อาศัยโคนไม้เป็นเสนาสนะ เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น ถ้ำ

4. บรรพชาอาศัยมูลรณเป็นยา เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาภ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย."

หากมีการปฏิบัติเช่นนี้ ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ จะไม่ถูกทำลาย เพราะผู้อยู่ป่าอาศัยเพียงสถานที่พอหลบร้อนกาย หลบแดดฝนเพื่อการบำเพ็ญเพียรเท่านั้นเอง ไม่ได้ไปหวังแสวงหาปัจจัยเลี้ยงชี

พื่อนๆ อันจะเป็นการรบกวนทรัพยากรธรรมชาติให้เสียหายกลายเป็นอื่นอย่างเสียสมดุล

ความมีสุนทรียภาพงดงามของทรัพยากรธรรมชาติ จะไม่ทำให้จิตใจคนมุ่งไปทำลายเลย ตรงข้ามจะปลูกสำนึกให้ผู้เห็นความงามนั้นผูกใจให้อนุรักษ์ เพราะเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ มีจิตสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ สำนึกร่วมที่จะหวงแหนทรัพยากรไว้ให้ลูกหลานต่อไปในอนาคต ด้วยสำนึกในความสวยสดงดงามของธรรมชาติดังในพระสตุตตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสก เล่ม 12 ข้อ 38 หน้า 289 (ม. มุ. 12 / 38 / 289) อธิบายว่า "ป่านิ่งงามสำหรับภิกษุผู้กลับจากบิณฑบาต นั่งคุ้บัลลังก์ (นั่งสมาธิ) ตั้งกายตรงดำรงสติเฉพาะหน้า ตั้งใจว่าจะไม่เลิกนั่งสมาธิ ตราบใดที่จิตยังไม่พ้นจากกิเลสอาสวะ ไม่ยึดมั่นด้วยอุปาทาน ซึ่งแทบจะไม่มีเวลาคิดถึงการรุกรานป่าเพื่อหาประโยชน์อันใดเลย นอกจากการบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อการหลุดพ้นจากกิเลสเท่านั้นเอง

ป่าที่เงียบสงบเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้ในการนั่งสมาธิ เพื่อให้เกิดมรรคผล เกิดสติปัญญา มีความเจียมสงบเพื่อเข้าสู่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน และจตุรฌานตามลำดับ อันจะเป็นผลไปยังความหยั่งรู้เพื่อบรรลุธรรมขั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป พระไตรปิฎก อรรถกถา มัชฌิมนิคาย ปปญจสุทนี อุปริปณณาสกฏกถา (ม. อุ. 6 / 288 / 170) อธิบายว่า ในการฝึกสติที่ได้ผลดีเยี่ยมตามหลัก อานาปานสติสูตร นั้นต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ป่า โดยทรงแนะนำว่า นันป่า โคนไม้ เรือนว่าง ภิกษุจงเจริญสติในที่เหล่านั้น ผลสำเร็จยิ่งใหญ่จะพึงมีทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด คือ วิมุตติอย่างไม่ต้องสงสัย "ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก้อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้วอย่างไรทำให้มากแล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ดูกรภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดียิ่งในที่โคนก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี นั่งคู้

บัลลังก์ ตั้งกายตรงดำรงสติมั่นเฉพาะหน้า เธอย่อมมีสติหายใจออก มีสติหายใจเข้า ย่อมอาศัยปาปบริสุทธิ์เจียบสงบ เป็นสถานที่บำเพ็ญเพียรเพื่อการบรรลุธรรม

นอกจากความเจียบสงบของแนวป่าที่เหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรแล้ว ความสวยงามตามธรรมชาติของป่าเขา ย่อมดึงดูดใจให้ไหลหลงในความบริสุทธิ์ของป่าไม้ รูปทรงต่างๆ ของก้อนหินในธรรมชาติ สีเขียวของป่าไม้ ใบไม้ให้ความสุขใจเมื่อได้สัมผัส กลิ่นไอของดินผสมกลิ่นเกสรของพืชสมุนไพร คละเคล้าเสียงของนกไพรผสมเสียงน้ำไหลในป่าลึก ทำให้ยอนคิดถึงเรื่องราวในอรรถกถา พระไตรปิฎก ที่บรรยายถึงพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรยายความมหัศจรรย์ของธรรมชาติรอบๆ อาศรมว่า ในบริเวณอาศรมนั้น มีหมู่ไม้มะม่วง มะขวิด ขนุน ไม้รัง ไม้หว่า สมอพิเภก สมอไทย มะขามป้อม ไม้โพธิ์ ไม้พุทรา มะพลับทอง ต้นไทร และมะสัง มะขางหวาน และมะเดื่อ มีผลสุกแดงเรื่อๆ อยู่ในที่ต่างๆ คล้ายงาช้าง กล้วยหอม ผลจันทน์ มีรสหวานเหมือนน้ำผึ้ง รวงผึ้งไม่มีตัวมีในที่นั้น คนเอื้อมมือปลิดมาบริโภคได้เอง ในบริเวณอาศรมนั้น มีต้นมะม่วง บางต้นออกช่อแยมบาน บางต้นมีดอกและใบร่วงหล่น ผลผลิตดาษดิน บางอย่างยังดิบ บางอย่างสุกแล้ว ผลมะม่วงดิบและสุกทั้งสองอย่างนั้น มีสีดังหลังกบ อนึ่ง ในบริเวณอาศรมนั้น บุรุษยืนอยู่ในภายใต้ร่มเงาไม้ร่มรื่นได้ ผลมะม่วงดิบและสุกทั้งหลายมีสีสวย กลิ่นหอมและรสอร่อยที่สุด เหตุการณ์เหล่านี้เป็นที่น่าอัศจรรย์แก่ข้าพเจ้าเหลือเกิน ถึงกับออกอุทานว่า อ้อๆ ที่ประทับอยู่ของพระเวสสันดรนั้น เป็นดังที่ประทับอยู่ของทวยเทพ ย่อมงดงามปานด้วยนันทวัน ต้นตาล ต้นมะพร้าว และอินทผลัม ที่มีอยู่ในป่าใหญ่ มีดอกเรียงรายกันอยู่ เหมือนพวงมาลัยเขาร้อยไว้ หมู่ไม้เหล่านั้นย่อมปรากฏดังยอตรงชัย ในบริเวณอาศรมนั้น มีหมู่ไม้ต่างๆ พันธุ์ คือ ไม้มูกมัน โกฐ สะค้าน แคล้อย ไม้

ขุนาค ขุนาคเขา และไม้ทริก มีดอกบานสะพรั่งสีต่างๆ กัน เหมือนหมู่ดาวเรืองเรืองอยู่บน นภาภาค ฉะนั้น อนึ่ง ในบริเวณอาศรมนั้น มีไม้ราชพฤกษ์ ไม้มะเกลือ กฤษณา รักดำ ต้นไทรใหญ่ ไม้รังโก ไม้ประดู่ มีดอกบานสะพรั่ง ในบริเวณอาศรมนั้นมี ไม้กุหลาบ ไม้สน ไม้กะทุม ไม้ซ้อ ไม้ตะแบก นางรัง ล้วนมีดอกเป็นพุ่มพวงดั่งลอมฟางบานในที่ไม้ไผ่ต่ออาศรมนั้น มีสระโบกขรณี ณ ภูมิภาคอันน่ารื่นรมย์ใจ ดาดาชไปด้วยดอกปทุมชาติ และอุบลดั่งสระโบกขรณีในสวน นันทวันของทวยเทพฉะนั้น อนึ่ง ณ ที่ใกล้สระโบกขรณีนั้น มีฝูงนกดุเหว่าเมารสดอกไม้ส่งเสียงไพเราะ จับใจ ทำป่านั้นให้ดังอีกที่ก็กกก้อง ในเมื่อคราวหมู่ไม้ผลิดอกแยมบาน ตามฤดูกาลรสหวานดั่งน้ำผึ้งร่วงหล่นจากเกสรดอกไม้มาค้างอยู่บนใบ บัวย่อมเชื่อว่าน้ำผึ้งใบบัว (ชันทสกร) อนึ่ง ลมทางทิศทักษิณและทางทิศประจิมย่อมพัดมาที่อาศรมนั้น อาศรมเป็นสถานที่เคลื่อนกล่นไปด้วยละอองเกสรปทุมชาติ ในสระโบกขรณีนั้น มีกระจับขนาดใหญ่ๆ ทั้งข้าวสาธลิออน บ้างแก่บ้างล้มดาชอยู่บนภาคพื้น และในสระโบกขรณีนั้น น้ำใสสะอาดมองเห็นฝูงปลาเต่าและปูเป็นอันมาก สัตว์จรไปมาเป็นหมู่ๆ รสหวานอันปานน้ำผึ้งย่อมไหลออกจากเหง้าบัว รสมันปานนมสดและเนยใสย่อมไหลออกจากสายบัว ป่านี้มีกลิ่นหอมต่างๆ ที่ลมร่าเพยพัดมาย่อมหอมฟุ้งตลบในป่านั้นเหมือนดังจะชวนเชิญคนที่มาถึงแล้วให้เบิกบาน ด้วยดอกไม้และกิ่งไม้ที่มีกลิ่นหอม แมลงภู่งทั้งหลายต่างก็บินว่อนวุ่นบินลือเสียงอยู่โดยรอบ ด้วยกลิ่นดอกไม้ อนึ่ง ที่ใกล้อาศรมนั้น ฝูงวิหคเป็นอันมากมีสีต่างๆ กัน บันเทิงอยู่ คู่ของตน ๆ ร่ำร้องขานขันแก่กันและกัน มีฝูงนกอีกสีหมู่ทำรังอยู่ใกล้สระโบกขรณี คือ หมู่ที่ 1 ชื่อว่านันทิกา ย่อมร้องทูลเชิญพระเวสสันดรเจ้า ให้ชื่นชมยินดี อยู่ในป่านี้ หมู่ที่ 2 ชื่อว่า ชิวปุตตา ย่อม

ร่ำร้องถวายพระพรให้พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระราชธิดาและพระอัครมเหสี จงมีพระชนม์ยืนนาน ด้วยความสุขสำราญ (ขุ มหา. 28 / 1140 / 276 / 277) ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ นี้ ได้สะท้อนให้เห็นความงดงามตามธรรมชาติ บรรยายให้เห็นภาพพจน์ในป่าที่พระเวสสันดรทรงบำเพ็ญเพียรในป่า เพื่อการบรรลุธรรม ฉะนั้นป่าไม้และสัตว์ป่า น้ำท่าโขดหิน ภูเขา ทิวไม้ ได้ให้คุณค่าต่อมนุษย์ชาติอย่างเป็นเอกอนันต์ มนุษย์ควรที่จะตอบแทนธรรมชาติด้วยการช่วยกันดูแลรักษา บำรุงปกป้องภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับป่าไม้และสัตว์ป่า รักษาเอาไว้ให้เป็นสมบัติของลูกหลานตลอดไปชั่วกาลนาน

ในความเป็นจริงของโลกมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป ตามกฎธรรมชาติดารรมชาติของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมายถึงมีความไม่เที่ยงแห่งรูปทั้งหลาย เช่น เป็นอนิจจังมีการเสื่อมสลายไปตามกาลของชีวิตน้อยใหญ่เข้าบ้าง เร็วบ้าง เป็นทุกขังคือมีทุกข์เมื่อมีชีวิตอยู่ เมื่อดำเนินชีวิตไป เมื่อยืนเดินนั่งนอน มีรู้สึกเย็นร้อนอ่อนแข็งไม่เคยสบายจนพอใจ ดังนั้น มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ จำเป็นต้องดิ้นรนต่อสู้ไปเรื่อยๆ เพื่อแสวงหาความสุข สุดท้ายความสุขที่แท้จริงก็หาไม่พบ และเป็นที่มาของการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น จนเกิดการรบราฆ่าฟันไม่เว้นแต่ละวัน เป็นอนัตตาคือความไม่มีตัวตนหมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างคือความว่างเปล่า เพราะที่เห็นเป็นตัวตนสิ่งของเราเขานั้นเป็นเพียงวัตถุที่รอวันเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาเท่านั้นเอง

ในพระพุทธศาสนามีความดี เพราะมุมมองของศาสนา มองว่าหากปล่อยให้มนุษย์ผู้มิทุกขอยู่ นี้แสวงหาทางพ้นทุกข์จนเกิดการแก่งแย่ง เช่นฆ่ากันไม่เว้นแต่ละวัน สร้างความเคียดแค้นชิงชังจากจุดเล็กๆ คือจิตใจ จนก่อให้เกิดความโหดร้ายสะสมขยายเป็นวงกว้างออกไปไม่มีที่สิ้นสุด อีกไม่นานก็จะ

กลายเป็นสงครามล้างโลกขึ้นมา และจะไม่ใช่เป็นผลดีต่อทุกชีวิตบนโลกนี้อย่างแน่นอน ดังนั้น มนุษย์เราควรสร้างสำนึกชอบด้วยการคิดดี ทำดี พูดดี เพื่อให้เกิดแสงสว่างกลางใจ ให้จิตใจกลับกลายมาเป็นด้านที่ตรงข้ามกับความโลภมากเห็นแก่ตัว สร้างสรรกลั่นกรองใจให้เหลือแต่ความดีที่บริสุทธิ์ ความดีที่กลั่นกรองแล้วให้อยู่ตรงข้ามกับความไม่ดี แล้วนำส่วนดีๆ เหล่านี้ไปช่วยเหลือแบ่งปันกับคนอื่น ที่ถือเสมือนเป็นเพื่อนร่วมโลก ให้เหมือนเป็นญาติกัน แบ่งปันกันชนิดที่ไม่ให้มือคดหลงเหลือในจิตใจเลย แล้วทุกอย่างจะทำให้โลกของเราเป็นสันติสุข ปราศจากความอิจฉาริษยา ไม่มีความโกรธแค้นรังแกกัน มีแต่รอยยิ้มที่แบ่งปันฉันทมิตรที่เป็นพี่น้องร่วมโลกด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

ในความจริงและความดีนั้นย่อมมีความงดงามแฝงอยู่ เพราะถ้ามนุษย์เราเคารพซึ่งกันและกันแล้ว ความงดงามก็จะเกิดขึ้น อย่างเช่นถ้าเรามีความเคารพต่อธรรมชาติไม่ไปรุกรานธรรมชาติ ก็จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสัตว์ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ป่าไม้และสัตว์ป่าดำรงชีพอยู่อย่างเกื้อกูล ใช้ชีวิตที่ปราศจากการถูกล่าล่า สร้างป่าเขาให้งดงามสุขสันต์ เกิดเสียงสำเนียงร้องขับขานในป่า ขับกล่อมเพลงธรรมชาติ ดังที่ได้บรรยายไว้ใน ขุ มหา. 28 ข้อ 1140 / หน้า 276 - 277 ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ และ ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่ม 12 ข้อ 38 หน้า 289 (ม. มุ. 12 / 38 / 289) ซึ่ง จะเห็นได้ว่าความรัก ความเมตตา ความกตัญญูรู้คุณ ความรู้ชอบ ทำถูก มีสติตั้งมั่น มีศีลเป็นคนดีมีปัญญา จะอยู่ดูแลป่า รักษาศีลได้ ย่อมอยู่กับธรรมชาติได้ ซ่อมสร้างธรรมชาติให้ยั่งยืนได้ด้วยใจมั่นคง ด้วยจิตดำรงธรรมเกื้อกูลต่อธรรมชาติได้ตลอดไป.....

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัย.พระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ เล่มที่ 2,4,7,8,10,11,12,14,18,19,20,24,25,26,27,29,31,35. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย,2538.
- สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.พระไตรปิฎก ประมวลคัมภีร์และแหล่งค้นคว้าพุทธศาสน์ฉบับคอมพิวเตอร์ (Budsir VI for Windows). กรุงเทพมหานคร : สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหิดล,2550.
- มหาวิทยาลัย,ในพระบรมราชูปถัมภ์.พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร, 2535.